

Poslovs'ka Alina. The Process of the Cities Formation on the Territory of Volyn During the Period of Old Rus. The article is devoted to the characterization of the processes of cities formation on the territory of Volyn during the period of Old Rus. Main features to the definition of «urban» status of settlement were distinguished. The formation of cities reflects the processes of economic and social development. Successful solution process of cities formation is possible by comparing the evidence written and archaeological sources. A group of the oldest Volyn administrative centers was concentrated in the middle stream of the Western Bug (Cherven, Volodymyr, Belz). On the pages of written sources Old Russian cities are mentioned as a «grad», «gorod». The very name «city» in times of Kievan Rus' included the obligatory presence of fortifications around the village. Studying the process of Volyn cities formation is important to follow the chronological boundaries and their settling process. The basics of cities formation intensification should be found in agricultural production, in the relations between cities and agricultural districts. An investigation of Volyn cities formation helps to ascertain the size and the territorial structure of the region during the period of Old Rus.

Key words: city, the first written mention, Lutsk, Volodymyr.

Стаття надійшла до редколегії
06.05.2014 р.

УДК 930:908(477.82):061.22

Леся Качковська

Збереження архівної спадщини й архітектурних реліквій Правобережної України Київським товариством охорони пам'яток старовини і мистецтва

У статті схарактеризовано діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва зі збереження архівних збірок Правобережної України, а також архітектурної спадщини Волинського краю.

Ключові слова: Київське товариство охорони пам'яток старовини і мистецтва, культурна спадщина, Волинський край, писемні й архітектурні пам'ятки, архівна комісія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Складовою частиною надбань вітчизняного пам'яткознавства початку ХХ ст. є спадщина науково-громадських товариств Наддніпрянської України. Одне з провідних місць серед них належало загальноукраїнській громадській пам'яткоохоронній структурі – Київському товариству охорони пам'яток сформованих і мистецтва (далі – КТОПСІМ). Вивчення засад пам'яткоохоронної роботи, вироблених та впроваджених членами Товариства, узагальнення набутого ними досвіду в царині збереження пам'яток стане в нагоді нинішнім працівникам пам'яткоохоронної сфери, сприятиме вдосконаленню пам'яткознавчої діяльності в Україні. Актуальність теми зумовлена також недостатнім рівнем вивчення її окремих аспектів в історіографії.

Розкриття теми здійснювали за допомогою використання архівних матеріалів і друкованих джерел, які зберігаються в архівах та бібліотеках України: діловодної документації КТОПСІМ, публікацій документів, епістолярію членів Товариства, преси.

Мета статті – проаналізувати діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва як провідної пам'яткоохоронної установи з вивчення та збереження культурної спадщини Правобережної України, зокрема писемних й архітектурних пам'яток.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У справі виявлення і збереження таких реліквій Товариство поєднувало різні форми роботи. Якщо брати до уваги писемні реліквії, то КТОПСІМ визнавало за доцільне створити спеціальну архівну комісію як окремий підрозділ у своєму складі. Уперше питання про заснування такої комісії публічно порушив дійсний член Товариства О. Мердер на засіданні ради КТОПСІМ 7 грудня 1911 р., хоча доля архівів турбувала багатьох членів Товариства значно раніше. Поштовхом для розв'язання питання такого змісту став огляд О. Мердером діловодства Подільського губернського управління і поліцейських управлінь губернії, який виявив, що описи архівних справ, призначених для знищення, відсилалися на розгляд до наукової архівної комісії однієї з губерній, яка не входила до складу т. зв. Південно-Західного краю. Тим самим означена інформація не представляла для згаданої архівної комісії жодної цінності. Так сталося зі знищеною справою ХVІІІ ст. Подільського будівничого комітету, яка

була важливим документом для Товариства, оскільки містила відомості про спорудження доріг, мостів, будівель.

За клопотанням О. Мердера було прийнято рішення просити членів Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва, професорів В. Іконникова, М. Довнар-Запольського, І. Каманіна організувати передачу давніх архівних справ, які мали наукову цінність, до місцевого наукового закладу. Отже, з огляду на незадовільний нагляд на місцях за писемними пам'ятками, їхнє несистематизоване й розпорошене місце зберігання в різних урядових установах чи в приватних осіб, що нерідко спричиняло повне знищення документів, закономірним стало створення 27 грудня 1911 р. у складі КТОПСІМ комісії з охорони писемних пам'яток. Цю комісію очолив відомий історик, архівіст, археолог І. Каманін [5, арк. 8–13]. 1914 р. її було реформовано в Київську вчену архівну комісію та комісію з реставрації пам'яток (на чолі з О. Мердером) [2, с. 4; 5, арк. 4]. Комісія керувалася Статутом Товариства та власними положеннями й інструкціями. До її складу входили і дійсні члени КТОПСІМ, і особи, які працювали в архівах урядових чи громадських установ або були власниками приватних архівів та висловлювали бажання працювати в комісії. Щодо керівництва вченої архівної комісії, то очолював її київський губернатор. Він мав заступників (товаришів) і секретаря, яких призначала рада Товариства; членів комісії зараховували до її складу на підставі власної письмової заяви. Заступник і секретар комісії входили до складу розпорядчого комітету та ради КТОПСІМ. Під керівництвом київського губернатора чи його заступника комісія з охорони писемних пам'яток організовувала власні засідання.

Комісія була наділена широкими повноваженнями. До її компетенції належали реєстрація архівів урядових і громадських установ, приватних осіб, збір даних про них. Такий підхід давав можливість тримати на контролі подальшу долю документів і в разі потреби завадити втраті цінних архівних матеріалів. Комісія повинна була підтримувати зв'язок з архівами через розпорядчий комітет Товариства. З його відома надавалися відрядження, якщо це було необхідним, членам комісії для розбору архівів безпосередньо на місцях.

До безпосередньої роботи комісії належав перегляд описів справ, які підлягали знищенню, відбір із них тих, які мали наукове значення. Відповідно до тодішніх програм із розбору архівів комісія володіла правом розроблення власних програм та інструкцій із розбору архівів для охорони та визначення наукової цінності юридичних документів або рукописів історико-літературного змісту, що їх могло придбати Товариство в приватних осіб. До низки перерахованих вище повноважень комісії також входили вжиття заходів щодо зосередження в історико-юридичному та історико-літературному відділеннях комісії тих старих справ, які мали наукове значення; робота над інструкціями щодо діяльності архівів; систематизація справ, переданих для зберігання в архіви комісії. Комісії надавалася можливість визначати шляхи систематичного та хронологічного опису справ із покажчиками; здійснювати нагляд за друком описів старих і нових справ установ та осіб; брати участь у наукових розборах архівного матеріалу. Обов'язковим у її роботі були підготовка публікацій для КТОПСІМ, а також нагляд за впорядкуванням архівів установ і приватних осіб. Як і решта структурних підрозділів Товариства, комісія повинна була періодично здійснювати систематизацію результатів своєї діяльності та подавати відповідну інформацію до загальних звітів Київського товариства охорони пам'яток старовини й мистецтва. Не оминув комісію й обов'язок проведення спільно з розпорядчим комітетом нагляду за господарською частиною архівів. Для розв'язання питань, що виникали в процесі виконання своїх повноважень, комісія проводила засідання (збори скликали щотижня у визначений день і вважали такими, що відбулися за будь-якої кількості присутніх).

Згідно зі Статутом КТОПСІМ, Київська комісія з охорони писемних пам'яток вважалася обласною (охоплювала територію Київщини, Волині, Поділля) і зобов'язувалася підтримувати зв'язки з губернськими вченими архівними комісіями. В основу цих відносин покладено таке: глобальне розпорошення (дроблення) історичного матеріалу в місцевих архівних комісіях заважало вивченню історії краю загалом; така обставина вимагала зосередження цього матеріалу в спільному для всіх культурному та науковому центрі, тобто в його обласному архіві.

Київська обласна архівна комісія також надавала консультації щодо дотримання наукового стилю у веденні архівних справ. Тому й виникала потреба постійного спілкування між обласною і губернськими комісіями. Цей зв'язок підтримували трьома шляхами: 1) члени комісій київської архівної області були водночас і членами губернських архівних комісій і навпаки – вони могли за нагоди бути присутніми на засіданнях один в одного. Члени всіх комісій мали спеціальні посвідчення; 2) комісії обмінювалися протоколами своїх засідань, спостереженнями щодо ведення архівних

справ; 3) обласні комісії зобов'язувалися допомагати членам губернських комісій у науковій роботі з архівним матеріалом через пересилку потрібних для цього документів [5, арк. 12 зв.].

На початок ХХ ст. губернські архівні комісії повинні були проводити в межах своєї території розбір архівів, збирання і систематизацію архівного матеріалу згідно з програмами, які розробила обласна архівна комісія. Класифікували матеріал за двома групами. Першу складали старі справи центральних губернських установ, які відбирали губернські комісії. В обов'язковому порядку ці справи передавали обласній архівній комісії для зберігання в обласному архіві. До другої групи належали старі справи повітових урядових і приватних установ та справи волості; їх зосереджували в архівах губернських архівних комісій. Об'єднували роботу всіх комісій архівні з'їзди, яких проводили залежно від накопичення питань, що неможливо було розв'язати лише листуванням. Листування між усіма комісіями велося безпосередньо без утручання розпорядчого комітету Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва [5, арк. 13].

Щодо збереження архітектурних пам'яток Правобережної України, то КТОПСІМ практикувало такі форми роботи, як відрядження для обстеження пам'яток, листування з місцевими органами влади та приватними особами, поширення відповідної форми анкет із виявлення архітектурної старовини і, як результат, організовувало археологічні експедиції та проводило реставраційні роботи. Зокрема, під час вивчення Волинського краю особливо вагомий внесок Товариство зробило в дослідження пам'яток Луцька. Одним з об'єктів зацікавлення був Луцький замок як визначна оборонна споруда Волині. Обстеження замку і прилеглої території були зумовлені підготовкою та здійсненням тут ремонтно-реставраційних робіт, які проводили аж до Першої світової війни. Помітним унеском Товариства можна вважати те, що на підставі використання ним результатів обстежень цієї пам'ятки старовини і власних клопотань перед державними органами впродовж 1911–1912 рр. частково було впорядковано Верхній замок, а також Окольний (Нижній) замок. Але все-таки нерозв'язаним у той час залишилося питання щодо ремонту веж цієї споруди. Тому така проблемна ситуація непокоїла членів Товариства. Упродовж 1912–1913 рр. вони проводили активне дослідження стану замку, шукали джерела фінансування для ремонту веж і недопущення їх подальшого руйнування.

Найчастіше в протоколах Товариства із цього приводу трапляється прізвище О. Мердера, який займав посаду голови розпорядчого комітету КТОПСІМ з березня 1912 р. Цей дослідник зарекомендував себе кваліфікованим пам'яткознавцем, патріотом луцької старовини. Він неодноразово перебував у місті й досліджував споруди Луцького замку. Водночас, О. Мердер зацікавився іншими архітектурними старожитностями й пам'ятками міста Луцька. Він займався пошуком місць розташування відомих з історії світських і культових споруд та збором інформації про знаки, що траплялися в садибах окремих власників, які увіччували пам'ять про події з історії міста. А тому не випадково, що листи лучан щодо пам'яток старовини й мистецтва надходили до Товариства саме на ім'я О. Мердера.

Одним із прикладів може слугувати лист, що засвідчував наявність в одному з маєтків міста невідомого монумента. Дослідник негайно взявся за вивчення історії цієї пам'ятки. Він описав її в листі до луцького міського голови й у відповідь отримав подяку [4, арк. 43 зв.].

Велика заслуга О. Мердера полягала в тому, що він пояснив походження і значення надмогильних плит поблизу Святотроїцького собору, намагався відшукати будинок у Луцьку, у якому 1709 р. зупинявся російський цар Петро I [1, с. 319].

Як результат виконаних робіт, що входили до компетенції КТОПСІМ, можна назвати й надходження на його адресу письмового звернення Н. М. Фореггер фон Грейфентурна щодо незадовільного стану музею Луцького Хрестовоздвиженського братства й колишнього костелу Бернардинського ордену (вже на той час православного кафедрального собору м. Луцька). Товариство надіслало лист до представника Луцького Хрестовоздвиженського братства Н. Петрової, настоятеля православного собору в м. Луцьку протоієрея Д. Кириловича, голови Луцького окружного суду Н. Петрова та до голови Луцько-Дубенського з'їзду мирових посередників В. Дубиненка з проханням посприяти з'ясувати всі деталі, що містяться в письмовому зверненні, й ужити заходів зі збереження вказаних у листі пам'яток старовини. Голові розпорядчого комітету КТОПСІМ було доручено з'ясувати й перевірити характер надгробних плит на Святій Горі в м. Луцьку [2, с. 5; 4, арк. 92].

Турбота КТОПСІМ щодо вивчення і збереження старожитностей Волині стосувалася також старовинних архітектурних об'єктів Дубна й Дубенського повіту: відомого замку в повітовому центрі, пам'ятника на пагорбі в урочищі Маруха та каплиці Святої Теклі поблизу Берестечка, статуї Святого Іоанна в селах Редьково й Новосілки. До пам'яток належали й давні надмогильні споруди на

церковному цвинтарі в с. Варковичі. Огляд цих пам'яток улітку 1909 р. показав їхній украй незадовільний стан. На засіданні 21 грудня 1910 р. рада Товариства ухвалила просити предводителя дворянства Дубенського повіту Прибильського особисто в'янити стан давніх пам'яток у с. Варковичі. Повторно Товариство зіткнулося з проблемою покращення їх стану 1911 р. Можливим є і той факт, що на підставі повідомлення Прибильського Товариство у звіті за 1911 р. відзначило: «вжито заходів для охорони давніх надмогильних споруд на церковному кладовищі в селі Варковичах Дубенського повіту...» [2, с. 17–18; 3, арк. 9 зв.].

Членів Товариства турбувала доля унікальних архітектурних споруд міста Острога. До цього спонукало звернення Ради Братства князів Острозьких на адресу КТОПСІМ із проханням дослідити стан башт та інших споруд князівського замку та якомога швидше утворити в місті відділ «Волинського музею історичних старожитностей» [2, с. 21–23; 3, арк. 9]. Від імені Товариства відповідальним за Острозький замок виступав Г. Снежков, за інші старожитності міста – М. Дитеріхс, який провів їх вивчення та опис. Зокрема, занепокоєння КТОПСІМ викликав факт продажу на злом дерев'яної дзвіниці часів князів Острозьких, про потребу отримання фотографічного зображення якої йшлося на засіданні ради Товариства 21 грудня 1910 р. [1, с. 234–236; 2, с. 23].

Зокрема, у звіті Товариства за 1911 р. повідомляється про те, як удалося вирішити справу зі зверненням до Товариства ради Братства імені князів Острозьких. Тут же йшлося про бажання отримати дозвіл на утворення на базі діючого при Братстві музею окремого відділу Волинського музею історичних старожитностей, у якому можна було б ширше представити місцеві пам'ятки. Київське товариство допомогло острозьким краєзнавцям отримати офіційну згоду та певні кошти для завершення реставрації трьох веж – Круглої (Нової) на Замковій горі, на Красній горі та на Татарській вулиці, а також частину палацу князів Острозьких. Більше того, за сприяння КТОПСІМ ці споруди були передані у відання Братства імені князів Острозьких. Отож, завдяки клопотанню КТОПСІМ справа щодо організації музейного закладу була успішно вирішена: музей, як і історична бібліотека та зал для народних читань, розташували згодом у відреставрованій частині замку князів Острозьких [3, арк. 9–10].

Київське товариство охорони пам'яток старовини й мистецтва піклувалося про приведення в належний вигляд і відновлення будівель замку Острозьких у Старокостянтинові – пам'ятки архітектури другої половини XVI ст. На початку XX ст. замок належав Є. Дубасовій, дружині царського адмірала, і перебував у край непривабливому стані. Опис складової частини замку – церкви Святої Трійці – повідомляв, що цей найстаріший у місті православний храм раніше був церквою для розквартированого тут піхотного полку. Ця релігійна пам'ятка і ззовні, і зсередини майже повністю зруйнована, а все краще її начиння військове відомство забрало для своєї нової церкви [1, с. 323–324].

Дбаючи про збереження Старокостянтинівського замку, КТОПСІМ у грудні 1912 р. налагодило контакти з начальником будівництва залізниці в Старокостянтинові інженером С. Штіопуло, який за дорученням Товариства зняв обміри замку й виготовив план, а також в'яснив перспективи ремонту або реставрації замкових споруд. Подальші події показали, що намагання Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва провести хоча б першочергові заходи для збереження Старокостянтинівського замку так і не увінчались успіхом. На заваді спробам надати цій архітектурній пам'ятці пристойного вигляду стали небажання власниці замку займатися відновлюваними роботами, відсутність відповідних можливостей і коштів у самого Товариства, а також події Першої світової війни [1, с. 325].

Отже, широкий спектр повноважень давав Київському товариству охорони пам'яток старовини і мистецтва великі можливості для дослідження теренів Правобережної України, у тому числі й Волині. Основними складниками зацікавлень Товариства в регіоні ставали старовинні будівлі, а також археографічні пам'ятки. Стосовно архітектурних споруд, то члени КТОПСІМ цікавилися назвами, часом заснування і прізвищами фундаторів церков, монастирів, костелів, наявністю і станом у них рукописів й архіву, історією спорудження таких об'єктів культурної спадщини, як фортеці, вежі, укріплення, каплиці, хрести, колони, статуї. Під час проведення пам'яткознавчої діяльності щодо перерахованих вище старожитностей КТОПСІМ спиралося на напрацювання своїх попередників та окремих осіб, що відбито в історико-пам'яткознавчих публікаціях XIX ст.

Оскільки пам'яткознавчі дослідження Товариства на території колишньої Волинської губернії мали велике значення для історії України, то реліквіями Волинського краю цікавилася багато дійсних його членів. У цій справі вони зуміли залучити до співпраці шанувальників старовини з Києва, західних і південно-західних губерній Росії. Для встановлення і зміцнення зв'язків між волинськими

музеями та науковими осередками Києва, вивчення окремих старожитностей або загального огляду й опису пам'яток регіону дослідники самі неодноразово виїздили сюди в тривалі відрядження. Під час складання описів місцевих рукописних знахідок також дотримувалися основних вимог, якими були: значення колишнього власника документа чи особи, яка подарувала рукопис; визначення матеріалу, на якому було написано документ, якщо це не папір; вказівка на особу автора, перекладача й переписувача рукопису так, щоб увагу дослідника не оминула жодна стаття; зазначення рукописів чи статті, відомих у публікаціях або інших подібних зібраннях документів.

Запорукою успішної пам'яткоохоронної роботи на місцях керівництво КТОПСІМ убачало в тісній співпраці з органами місцевого самоврядування та науково-громадськими осередками. Слід відзначити, що цей вид роботи допоміг зберегти велику кількість цінних пам'яток старовини й мистецтва на Правобережній Україні, у тому числі Волині. Зокрема, на офіційному бланку Луцької міської управи за № 3384 від 7 лютого 1910 р. за підписом голови Г. Скорлова надійшов лист-подяка О. Мердеру на його повідомлення перед тим про маловідомий монумент у м. Луцьк. Ця пам'ятка, про яку інформував останній, зберігалась у садибі п. Добровольського й була зведена в пам'ять російським героям 1812, 1813, 1814 рр. Саме на цьому місці 11-та піхотна дивізія, після облоги Парижа, зупинялася, і саме тут російський імператор Олександр I відзначив героїв нагородами. Луцький міський голова у своєму листі сподівався, що цей монумент не оmine увагою військового керівництва і спонукає до святкування із цього приводу 1912 р. ювілею [4, арк. 5].

Цінну інформацію містив лист-відношення від проскурівського повітового виконавця Волинської губернії від 17 вересня 1910 р. з додатками, які для дослідників Товариства представляли неабияку цікавість. Зокрема, ці додатки являли собою світлини, зроблені з кам'яного пам'ятника з колоною, датованого 1555 р. (його місцезнаходження – м. Сатанів); з кам'яної статуї Спасителя, зведеної на честь визволення Сатанова 1654 р. (розташована за огорожею будинку Юринецького місцевого правління); з кам'яного пам'ятника, що стояв поблизу сатанівського цукрового заводу [4, арк. 61–61 зв.].

Крім додатків у вигляді світлин, Товариство отримувало і друковану літературу. Так, за дорученням єпископа Волинської єпархії від секретаря Волинської духовної консисторії надійшла книга «900-летие Православия на Вольни» [4, арк. 59].

Ще одним друкованим матеріалом, що супроводжував лист на бланку канцелярії Київського, Подільського й Волинського генерал-губернатора (№ 3079 від 15 березня 1910 р.) була стаття газети «Жизнь Вольни» за № 273 від 27 жовтня про кам'яний пам'ятник в Овруцькому повіті Волинської губернії. Суть газетного повідомлення така: спочатку стисло описано вигляд монумента, який догори поступово звужується; про виникнення пам'ятки нічого невідомо, окрім того, що його власниками спочатку були росіяни, а потім – поляки. Але цікавим наприкінці викладеної довідки була вказана рекомендація-заклик для Товариства дослідників Волині щодо цієї пам'ятки старовини, на яку їм слід звернути увагу [4, арк. 43–43 зв.].

Висновки. Отже, документи Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва, зібрані у звітах, протоколах і журналах, повідомлення преси дають можливість схарактеризувати низку форм діяльності КТОПСІМ під час вивчення та збереження писемних та архітектурних реліквій. Це збір інформації про пам'ятки, постійне налагодження контактів і тісна співпраця з органами державних відомств, місцевими науково-громадськими осередками, приватними особами. Досить актуальним і надалі було питання фінансування, основою якого становили грошові пожертвування меценатів і допомога органів місцевого самоврядування у формі грошових переказів. Особливо важливим у пам'яткоохоронній діяльності КТОПСІМ було здійснення періодичного огляду тих пам'яток старовини й мистецтва, які були дещо понівеченими, а також проведення заходів щодо організації місцевих музеїв та відділень. Звідси й випливає незаперечний внесок Товариства збереження української культурної спадщини.

Джерела та література

1. Гаврилюк С. Орест Левицький як пам'яткознавець Волині / С. Гаврилюк // Зб. навч.-метод. матеріалів і наук. ст. іст. ф-ту Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : [б. в.], 2001. – Вип. 6. – С. 93–97.
2. Державний архів Волинської області, ф. 3, оп. 1, Деятельность Киевского общества охраны памятников старины и искусства. – К. : Тип. Окруж. штабу, 1912. – 24 с.
3. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України), ф. 725, оп. 1, спр. 3, 294 арк.
4. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 6, 159 арк.
5. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 23, 57 арк.

Качковская Леся. Сохранение архивного наследия и архитектурных реликвий Правобережной Украины Киевским обществом по охране памятников старины и искусства. В статье рассмотрены шаги Киевского общества охраны памятников старины и искусства относительно поиска и сохранения архивных собраний Правобережной Украины, а также архитектурного наследия Волынского края. В этой области оно сотрудничало с государственными и общественными научными товариществами. К числу основных достижений Общества следует отнести: основание Киевской ученой архивной комиссии; предоставление профессиональных консультаций и поддержки местным светским и церковным обществам в организации музеев и проведении восстановительных работ и т. п. Эта деятельность постоянно была предметом обсуждения на научных и отчетных собраниях Общества, находила отражение в публикациях его членов.

Ключевые слова: Киевское общество охраны памятников старины и искусства, Волынский край, культурное наследие, письменные и архитектурные достопримечательности, архивная комиссия.

Kachkovska Lesya. Preservation of the Archival Heritage and Architectural Relics of Right-bank Ukraine (Pravoberezhna Ukrayina) by Kyiv Society for the Protection of the Artifacts of Antiquities and Arts. The article deals with the analysis of the searching and preservation of archival collections in Right-bank Ukraine and architectural heritage in Volyn region carried out by the Kyiv Society for the Protection of the Artifacts of Antiquities and Arts (KSPAAA). In that field it cooperated with state and public scientific institutions. The main society's achievements are: the foundation of the Kyiv scientific archival commission, professional consultations and support provided by high and church society in the organisation and restoration of museums etc. That kind of activity was a subject for disputes in scientific and summary reports of the society and was presented in publications of its members.

Key words: Kyiv Society for the Protection of the Artifacts of Antiquities and Arts, Volyn region, cultural heritage, written and architectural sights, archival commission.

Стаття надійшла до редколегії
30.05.2014 р.

УДК [391(=512:19)«192/193»] (477.75)-057.4

Вікторія Грушецька

Традиційний костюм кримських татар у науковій спадщині У. А. Боданінського

У статті проаналізовано діяльність кримського дослідника першої половини ХХ ст. У. А. Боданінського, а також визначено його особистий внесок та роль у вивченні традиційного кримськотатарського костюма. Проведено порівняльну характеристику його робіт із дослідженнями Г. А. Бонч-Осмоловського і Б. О. Куфтіна з приводу питань вивчення цієї теми.

Ключові слова: Державний палац-музей тюрко-татарської культури в м. Бахчисараї, У. А. Боданінський, традиційний костюм кримських татар, культурна спадщина.

Постановка наукової проблеми та її значення. Невід'ємною частиною культурної спадщини кримськотатарського народу є традиційний костюм. Важливий аспект його дослідження – оцінка наукової діяльності вчених 20-х рр. ХХ ст., присвячена вивченню цієї проблеми. Одним із відомих наукових та громадських діячів був кримський дослідник і директор Державного палацу-музею тюрко-татарської культури в Бахчисараї Усеїн Абдерефієвич Боданінський (1877–1934).

Аналіз досліджень цієї проблеми. Насамперед відзначимо, що огляду й аналізу етапів розвитку музейної справи 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст., а також проведенню державної політики із цього питання присвячені роботи сучасних дослідників. Наприклад, В. Савчук [15], Н. А. Лічак [9], А. А. Непомнящий [13] і У. К. Мусаєва [10; 11] у своїх публікаціях висвітлюють ці проблеми, намагаючись по-новому поглянути на відносини держави й музеїв. Автори розглядають історію музейної справи і краєзнавства в межах суспільно-політичного, культурного, наукового розвитку і країни загалом, і Кримського півострова зокрема.

Основні етапи розвитку Державного палацу-музею тюрко-татарської культури (далі – ДПМТТК) у 1920-х – на початку 1930-х рр., а також наукова діяльність його керівника У. А. Боданінського і співробітників музею розроблені в працях У. К. Мусаєвої [10], Р. Р. Емінова [23], О. Г. Зарубіна [7],